

YÜRÜTÜCÜ İŞLEVLER

Orkestra Şefi

Merve Büyükkaymaz
Prof. Dr. Müdriye Yıldız Bıçakçı

YÜRÜTÜCÜ İŞLEVLER

Merve Büyükkaymaz - Prof. Dr. Müdriye Yıldız Bıçakçı

Yayın No. : 3373
Sağlık No. : 092
ISBN : 978-625-439-321-1
E-ISBN : 978-625-439-320-4
Basım Sayısı : 1. Basım, Nisan 2021

© Copyright 2021, NOBEL AKADEMİK YAYINCILIK EĞİTİM DANIŞMANLIK TİC. LTD. ŞTİ. SERTİFİKA NO.: 40340

Bu baskının bütün hakları Nobel Akademik Yayıncılık Eğitim Danışmanlık Tic. Ltd. Şti.ne aittir. Yayınevinin yazılı izni olmaksızın, kitabın tümünün veya bir kısmının elektronik, mekanik ya da fotokopi yoluyla basımı, yayımı, çoğaltımı ve dağıtımı yapılamaz.

Nobel Yayın Grubu, 1984 yılından itibaren ulusal ve 2011 yılından itibaren ise uluslararası düzeyde düzenli olarak faaliyet yürütmekte ve yayınladığı kitaplar, ulusal ve uluslararası düzeydeki yükseköğretim kurumları kataloglarında yer almaktadır.

Genel Yayın Yönetmeni : Nevzat Argun -nargun@nobelyayin.com-
Yayın Koordinatörü : Gülfem Dursun -gulfem@nobelyayin.com-

Redaksiyon : Dilek Gezgın -dilek@nobelyayin.com-
Sayfa Tasarım : Leyla Kurt -leyla@nobelyayin.com-
Kapak Tasarım : Mehtap Yürümez -mehtap@nobelyayin.com-
Baskı Sorumlusu: Yavuz Şahin -yavuz@nobelyayin.com-
Baskı ve Cilt : Atalay Konfeksiyon Matbaacılık ve Reklam İnşaat Turizm Otomotiv San. ve Tic. Ltd. Şti. Sertifika No: 47911
Zübeyde Hanım Mah. Süzgün Cad. No.: 7 Altındağ/Ankara

Kütüphane Bilgi Kartı

Büyükkaymaz, Merve., Yıldız Bıçakçı, Müdriye.

Yürütücü İşlemler / *Merve Büyükkaymaz - Müdriye Yıldız Bıçakçı*

1. Basım. VIII + 108 s. 16x23,5 cm. Kaynakça var, dizin yok.

ISBN : 978-625-439-321-1

E-ISBN : 978-625-439-320-4

1. Bilişsel Gelişim 2. Erken Çocukluk 3. Yürütücü İşlemler

Genel Dağıtım

ATLAS AKADEMİK BASIM YAYIN DAĞITIM TİC. LTD. ŞTİ.

Adres: Bahçekapı mh. 2465 sk. Oto Sanayi Sitesi No:7 Bodrum Kat Şaşmaz-ANKARA - siparis@nobelyayin.com-

Telefon: +90 312 278 50 77 - **Faks:** 0 312 278 21 65

E-Satış: www.nobelkitap.com - esatis@nobelkitap.com / www.atlaskitap.com - info@atlaskitap.com

Dağıtım ve Satış Noktaları: Alfa Basım Dağıtım, Arasta, Arkadaş Kitabevi, D&R Mağazaları, Dost Dağıtım, Ekip Dağıtım, Kıda Dağıtım, Kitapsan, Nezih Kitabevleri, Pandora, Prefix, Remzi Kitabevleri

ÖN SÖZ

İnsan vücudunun en karmaşık yapısı olan beyin, yaşamın temelini oluşturan davranışların, duyguların ve düşüncelerin kontrol merkezini oluşturur. Beyin gelişimi doğum öncesi dönemde gelişmeye başlar, erken çocukluk döneminde hızlı ve detaylı bir gelişim süreci gözeterek gelişmeye devam eder. Fonksiyonel ve yapısal olarak bu şekilde gelişen beyin, insan yaşamı üzerinde çarpıcı bir etkiye sahiptir. Bu çarpıcı etkiyi yaratan en önemli kavramlardan biri de yürütücü işlevlerdir. Son yıllarda önem kazanmaya başlayan bu kavram, planlama, akıl yürütme, organizasyon, dikkat, problem çözme, bilişsel esneklik gibi zihinsel işlevleri içinde barındırır. Bu işlevler sayesinde birey, davranışlarını düzenleyip, zamanı etkin kullanabilir ve hedeflediği davranışlara ulaşabilir. Bu açıdan bakıldığında yürütücü işlevler tıpkı bir orkestra şefi gibi görev yapar. Bireyin plan ve organizasyon yapma, düşünce ve davranışlar arasında denge kurma gibi işlevlerini yürütür, bir orkestra şefinin bir eseri yorumlaması gibi bireyin de duygu ve düşünceleri analiz ederek yeni ve beklenmedik durumlara uyum göstermesini sağlar. Bir orkestra şefinin orkestrayı yönetmesi gibi bireyin yaşamını da o önemde etkileyerek bireyin hedef üzerinde dikkatini sürdürmesinde ve hedefe yönelik davranışlar gerçekleştirmesinde rol oynar. Kısaca çocukların olumlu davranışlar geliştirmelerini, duygularını ifade edebilme ve yönetebilme becerilerini, düşünceleri analiz ederek o doğrultuda davranışlarını düzenlemelerini sağlar.

Yürütücü işlev becerileri desteklenmemiş bir birey dikkatini bir hedefe odaklamakta, bu hedefi doğrultusunda planlama yapıp harekete geçmekte, karşılaştığı zorluklarla ve problemlerle alternatif yollar üretmekle mücadele etmekte zorlanır ve yaşamın içinde bocalar. Montaigne'nin dediği gibi "Gideceği limanı bilmeyene hiçbir rüzgardan hayır gelmez." Bu nedenle erken çocuklukta yürütücü işlevlerin tanınması ve öneminin farkında olunması, çocukların yürütücü işlevlerinin değerlendirilmesi ve bu doğrultuda müdahale programlarının oluşturulup uygulanması önem taşır. Bu düşünceler ile bu kitap beyin ve yürütücü işlevler, beyin ve öğrenme, yürütücü işlevlerin sınıf-

landırılması, yürütücü işlevlerin gelişim alanları ve duyu gelişimi ile ilişkisini ortaya koymak, yürütücü işlev becerilerini destekleyecek etkinlik nerileri sunmak amacıyla kaleme alınmıştır.

Bu kitabın çocukla çalışan tüm profesyonellere ve ailelere ulaşarak tüm çocuklarımızın hayatına dokunabilmesini diliyoruz.

Merve Büyükkaymaz
Prof. Dr. Müdriye Yıldız Bıçakçı

İÇİNDEKİLER

BÖLÜM 1 YÜRÜTÜCÜ İŞLEVLERE BEYİN İLE GİRİŞ

Sinir Sistemi	2
Merkezi Sinir Sistemi	3
Çevresel Sinir Sistemi	4
Beyin Lobları	7
Parietal Lob	8
Oksipital Lob.....	8
Temporal Lob	8
Frontal Lob ve Gelişim	9
Beynin Gelişim Süreci	10
Beyin Gelişimi ile Bilişsel Gelişim Arasındaki İlişkisi.....	11

BÖLÜM 2 ÖĞRENME Bilişsel Yaklaşım

Öğrenmenin Gerçekleşmesi ve Kuramlar	18
Bilgiyi İşleme Kuramı.....	19
Beyin Temelli Öğrenme	20
Zihin Kuramı	23
Öğrenme Stratejileri	24

BÖLÜM 3

YÜRÜTÜCÜ İŞLEVLER

Yürütücü İşlevin Tanımı ve Sınıflandırılması	28
Yürütücü İşlevlere Yönelik Kuramlar ve Yaklaşımlar	30
Grafman'ın Yapılandırılmış Olay Kompleksi Teorisi	30
Luria'nın Klasik Teorisi	32
Baddeley'in 3 Bileşenli Çalışma Belleği Modeli.....	32
Fuster'in Frontal Lob Fonksiyonları Teorisi	33
Norman ve Shallice'nin Denetleyici Dikkat Sistemi Modeli.....	33
Yürütücü İşlevlerin Gelişimi	34
Yürütücü İşlev Bileşenleri	38
Dikkat.....	38
Bilişsel Esneklik.....	40
Çalışma Belleği.....	41
Ketleme	42
Planlama	43
Problem Çözme	44
Zaman Yönetimi	45
Öz Düzenleme.....	45

BÖLÜM 4

YÜRÜTÜCÜ İŞLEVLERİN GELİŞİM ALANLARIYLA İLİŞKİSİ

Yürütücü İşlevler ve Bilişsel Gelişim	50
Yürütücü İşlevler ve Dil Gelişimi	53
Yürütücü İşlevler ve Sosyal-Duygusal Gelişim	55
Yürütücü İşlevler ve Motor Gelişim.....	56
Yürütücü İşlevler ve 21. Yüzyıl Becerileri	57
Yürütücü İşlevler ve Duyu	58

BÖLÜM 5

YÜRÜTÜCÜ İŞLEV BECERİLERİNİ DESTEKLEYİCİ OYUNLAR

0-6 Aylık Bebekler İçin Yürütücü İşlev Becerilerini Destekleyici Oyunlar	62
Merhaba Bebeğim.....	62
Siyah-Beyaz Dünyam	62
Gözlerim Takipte.....	63
Elleri, Kolları, Ayakları Salla	63
En Sevdiğim Oyunaçım	64
Dokun, Hisset, Fark Et.....	65
Kitaplarla Tanışıyorum.....	65
6-12 Aylık Bebekler İçin Yürütücü İşlev Becerilerini Destekleyici Oyunlar	66
Bebeğim Nerede? Cee-ee.....	66
Oyunaçım Nerede?	66
Aynadaki Kim, Benim Bebeğim	67
Beni Takip Et!	78
Bul-Tak, İşte Çözüldü Bulmaca	69
Bir Şarkı, Bin Gülücük.....	70
İlk Kitaplarım	72
12-36 Aylık Çocuklar İçin Yürütücü İşlev Becerilerini Destekleyici Oyunlar.....	73
Bir Şöyle, Bir Böyle, Haydi Oyna Benimle.....	73
Eşini Bulalım, Yerine Koyalım	76
Parkuru Aşalım, Hedefe Ulaşalım	76
Küpler Gelsin Üst Üste, Oyunlarımızda Hep Eğlence	77
Küçük Yardımcı	78
Artık Bir Kitaplığım Var!	78
3-5 Yaş Çocuklar İçin Yürütücü İşlev Becerilerini Destekleyici Etkinlikler.....	79
Başka Nasıl Kullanılır?	79
Bugün Ne Yaptım?.....	80
Rengi Takip Et!	80
Kitaplarım	80
Oyun Dünyası.....	81
5-7 Yaş Çocuklar İçin Yürütücü İşlev Becerilerini Destekleyici Etkinlikler.....	82
Bizim Hikâyemiz	82
Bil Bakalım, Ne Görüyorum?.....	82
Oyunlarla Mutlu Çocuklar	83

Bir Şıklat, Bir Şaplat	85
Bugün Ne Okuyalım?.....	86
7-11 Yaş Çocuklar İçin Yürütücü İşlev Becerilerini Destekleyici Etkinlikler.....	87
Bir Öncekini Hatırla!	87
Sek Sek Sekelim.....	88
Kitaplığım Büyüyor!.....	88
1, 2, 3 BOM.....	89
12-18 Yaş Çocuklar İçin Yürütücü İşlev Becerilerini Destekleyici Etkinlikler.....	89
YARARLANILAN KAYNAKLAR	93
ÖZ GEÇMİŞ	108